

CSALÁDOK ÁTMENETI OTTHONA

Az Infojegyzet a krízishelyzetbe került családok, szülők helyzetéről, a számukra rendelkezésre álló szolgáltatásokról nyújt tájékoztatást.

- A családok átmeneti otthona egy rugalmas szolgáltatási forma, többféle ellátás nyújtására alkalmas. Krízishelyzetbe került családoknak, szülőnek és gyermekének kínál lakhatást, jogi, pszichológiai és mentálhigiénés segítséget.
- 2018-ban 6500 gyermek élt ilyen intézményben, ennek harmada Budapesten.
- Az ellátott gyermekek főképp a szülők életvezetési problémái, elégtelen lakhatási körülmények, hajléktalanná válás, bántalmazás, családi konfliktus, krízis elhelyezés miatt kerülnek családok átmeneti otthonába.
- Az intézmények területi eloszlása egyenetlen. Döntő többségük 30 ezer főnél nagyobb városokban található.
- A férőhelyek száma 4 ezer körül mozog, de ennek többszörösére lenne szükség a családi kríziskezeléshez.
- A szakemberek szerint az ellátásba való bekezdési, és kikerülési oldalon többféle, rugalmas, lépcsőzetes, egymásra épülő szolgáltatással – mint szociális bérletrendszer kialakítása, önkormányzati krízislakások kialakítása, szabályozott albérlet piac, szakmaközi együttműködési és képzési rendszer fejlesztése – lehetne segíteni a krízishelyzetbe került családokon.

A családok átmeneti otthona (CSÁO) egy, többféle krízishelyzetben igénybe vehető, átfogó szociális intézménytípus. Egyszerre biztosít ellátást az ideiglenesen lakhatási gondokkal küzdő családok és a krízishelyzetbe került nők számára is. Alapvetően gyermekvédelmi intézmény, célja a család egységének, önálló életvitelének megtartása és támogatása a szociális munka eszközeivel. Célkitűzése, hogy a gyermekek legfőbb érdekét szem előtt tartva, minél kevesebb gyermeket szakítsanak el a családjától ([NCSSZI 2011](#)).

Célcsoportjai:

- az átmenetileg otthontalanul maradt gyermek és szülője;
- a veszélyeztetető környezetből menekülő gyermek és szülője;
- családon belüli erőszak áldozatává vált gyermek és szülője;
- a válsághelyzetben lévő várandós anya.

A CSÁO a következő, eltérő feladatkörrel rendelkező intézményeket foglalja magában: krízisközpontok; titkos menedékházak; anyaotthonok; átmeneti szállások; félutas-házak; külső férőhelyek.

A KRÍZISHELYZETBE KERÜLT CSALÁDOK TÁMOGATÁSÁNAK NEMZETKÖZI HÁTTERE

A lakhatáshoz való jog biztosítása az uniós tagállamok kötelezettsége, nemzetközi keretdokumentumok alapján, amelyeket a Lakhatási támogatásokról szóló Infojegyzet ismeret (2016/34.). Az Európai Unióban 2017-ben elfogadott Szociális Jogok Európai Pillérének 20 elve közül az egyik a tisztességes lakhatáshoz való jog és a hajléktalanság elleni küzdelem ([EPSR, 2017](#)). Ezen a területen az Európai Unió koordinációt végez, ajánlásokat tesz és támogatásokat nyújt, de a jóléti kiadások döntően tagországi költségvetések részét képezik, a jóléti ellátórendszereket a tagállamok működtetik ([Andor, 2017](#)).

A [FEANTSA](#) szociális lakhatással foglalkozó nemzetközi szervezet 2019-es, lakhatási szegénységről szóló jelentése szerint az Európai Bizottságnak meg kell erősítenie ellenőrzési intézkedéseit és szankcióit a szegénység és a hajléktalanság diszkriminálásával szemben. Új jogalkotási keret létrehozását sürgetik, az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés (ideértve a szállás, menedékek) garanciájával. Pénzügyi ellenőrzéskor a "megfizethető" lakhatás megvalósulásáért kell vizsgálnia ([FEANTSA, 2019](#)). Az Európa Tanács álláspontja szintén a megfizethető lakhatás hiányára hívja fel a figyelmet ([COE, 2020](#)).

2020. november 24-én az Európai Parlament hajléktalanság felszámolásával kapcsolatos állásfoglalást szavazott meg, amely szerint a lakhatáshoz való jog alapvető emberi jog, és a tagállamoknak meg kell

szüntetniük a hajléktalanság büntethetőségét. A dokumentum szerint ehhez **elengedhetetlen a tagállami támogatások emelése, a hajléktalanság megelőzésének fokozása, az egészségügyhöz és az oktatáshoz való egyenlő hozzáférés, a munkaerőpiaci integráció támogatása, valamint hosszú távú lakhatási stratégiák végrehajtása** ([2020/2802\(RSP\)](#)).

A kapcsolati vagy családon belüli erőszakkal a nemzetközi dokumentumok egy másik köre foglalkozik, amelyeket a Nők elleni erőszak c. Infojegyzet ismertet ([2015/35.](#)). Az Európai Alapjogi Ügynökség ([FRA](#)) 2014-es felmérése szerint **lelki-szóbeli erőszakot a nők fele, fizikai erőszakot a nők 19%-a tapasztal** párkapcsolatában ([FRA, 2015](#)). Az Európa Tanács adatai szerint **a nők harmada válik 15 éves kora után fizikai és/vagy szexuális erőszak áldozatává kapcsolatában** ([COE, 2016](#)).

Az Európa Tanács isztambuli egyezmény betartásáért felelős, **nők elleni erőszak ellenes szakértői csoportja** ([GREVIO](#)) vizsgálja, hogy mennyire valósul meg az erőszak áldozatainak segítése, a szakosított ellátások és menhelyek létrehozása. A szakértői csoport 2020 áprilisában megjelent **jelentése szerint** Európa egyes államaiban – köztünk hazánkban – **az áldozatokat segítő szolgáltatások száma továbbra sem elegendő, illetve finanszírozásuk bizonytalan**, és nem adnak kellő és megfelelő támogatást a szexuális erőszak áldozatainak ([GREVIO 2020](#)).

HAZAI JOG- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZER

A családok átmeneti otthona Magyarországon a családok krízisellátásnak **legfontosabb formája**. A gyermekvédelmi törvény ([1997. évi XXXI.](#)) szerint egyszerre **12–40 felnőtt és gyermek ellátását biztosítja**. A statisztikai adatok szerint kétharmaduk gyermek, egyharmaduk szülő ([KSH 2014](#)). A CSÁO lakhatást és szükség szerint jogi, pszichológiai és mentálhigiénés segítséget nyújt átmeneti időszakra az igénybevevőknek.

Az intézményrendszert a [Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság](#) tartja fent. A [Rubeus Egyesület](#) tanulmánya szerint 2016-

ban CSÁO-ból 160 volt országshoz, de férőhelyhiány és várólisták jellemző rájuk. **Területi eloszlásuk egyenlőtlen**: a férőhelyek fele Budapesten és Pest megyében található, míg vannak megyék, ahol összesen 1 db van ([Rubeus 2018](#)). Az intézmények **80 százaléka a 30 ezernél nagyobb településeken található** ([KSH 2014](#)). A KSH adatai szerint **2019-ben közel 6500 gyermek élt családok átmeneti otthonában, ennek harmada Budapesten** ([KSH Stadat](#)), a férőhelyek száma országosan 4171 volt ([KSH Stadat](#)).

Az Állami Számvevőszék 2017-es jelentése szerint a CSÁO működtetésére kötelezett önkormányzatok 27%-a nem tett eleget törvényi kötelezettségének ([ÁSZ, 2017](#)).

A [HBH Stratégia és Fejlesztés Kft.](#) 2018-as kutatási jelentése szerint **46 önkormányzati fenntartású átmeneti intézmény működik hazánkban, 1000 férőhellyel. Ezt 116 egyházi és nonprofit intézmény egészíti ki, kb. 3000 férőhellyel**. Zajlik az intézmények felújítása, de sok még a rossz állapotban lévő, nem akadálymentes, zsúfolt, városszéli létesítmény. Az igényekhez képest a férőhelyek száma kevés, a fennálló intézményrendszer nem fedi le a probléma nagyságát ([HBH 2018](#)).

A SZOLGÁLTATÁSOK TÍPUSAI

Családok Átmeneti Otthona

A fő szolgáltatás nevét viselő általános, és a konkrét esetben a lakhatási szegénységre adott intézményes választ egyaránt CSÁO-nak nevezik, de eltérő jelentéstartalommal. **A hajléktalanná váló családok számára a CSÁO az egyik utolsó lehetőség**, amennyiben a lakhatási gondokat sem családi, sem önkormányzati segítséggel nem sikerül orvosolni.

A lakhatási szegénység által érintettek száma Magyarországon **2–3 millió fő körül mozog** ([Habitat for Humanity 2020](#)). A lakhatási szegénység egyik mutatója, a zsúfolt lakásokban élők aránya Magyarországon **2019-ben 20,3%** (európai átlaga 15,5%, [Eurostat 2020a](#)); a súlyosan elégtelen lakáskörülményeket mutató ráta Magyarországon **7,5%** (európai átlaga 4%, [Eurostat 2020b](#)) volt.

A kilakoltatási moratórium célja a családok a téli időszakban történő utcára kerülésének megakadályozása ([1994. évi LIII. törvény](#)). Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara [statisztikái](#) alapján azonban **2019-ben** még így is **3117 kilakoltatás történt.** ([MBVK 2020](#)).

A [Habitat for Humanity](#) lakhatási szegénységről írt jelentései szerint évek óta probléma, hogy a CSÁO-kban **egyre több generáció él egy családból úgy, hogy soha nem volt még tartósan és önállóan fenntartott lakhatása** ([Habitat for Humanity, 2019](#)). Az otthonokból rokonokhoz kerülnek, onnan újra vissza az intézményekbe. A 2020-as jelentés szerint az átmeneti otthonok intézményi helyeire sokszoros túljelentkezés van, a helyzet megoldására a megfizethető lakhatást és szociális bérlakások létrehozását ajánlja ([Habitat for Humanity, 2020](#)).

CSÁO-ba önkéntesen, vagy védelembe vételi eljárással kerülnek a gyerekek. A [Rubeus Egyesület](#) műhelytanulmánya szerint a CSÁO-kban 2016-ban ellátott gyermekek 21%-a a szülők életvezetési problémái, 20%-ban az elégtelen lakhatási körülmények, 16%-ban hajléktalanná válás, 12%-ban bántalmazás, 12%-ban családi konfliktus, 10%-ban krízis elhelyezés miatt kerültek. A gyermekek harmada 0–3 éves korú; 15%-uk óvodás; 41%-uk általános iskolás; 12%-uk középiskolás ([Rubeus 2018](#)).

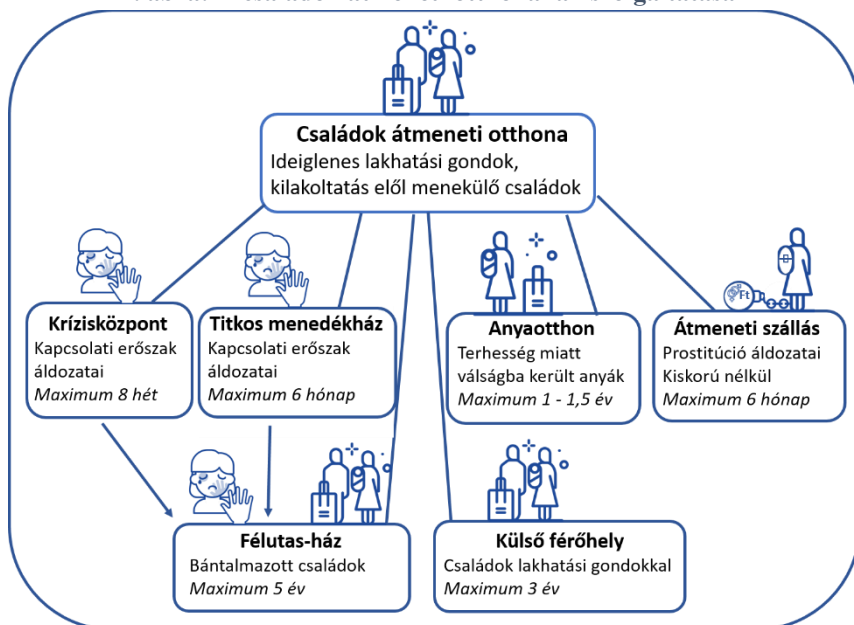
A [1997. évi XXXI. törvény](#) szerint 2018-tól van lehetőség külső férőhelyen, viszonylagos önállóságban igénybe venni a CSÁO szolgáltatását 3 évre, ha a család rendelkezik az önfenntartáshoz szükséges kompetenciákkal.

Krízisközpont és titkos menedékház

A családok átmeneti otthona plusz szolgáltatásként vállalhatja krízisközpont vagy titkos menedékház fenntartását. Ezek az intézmények **fogadják a kapcsolati erőszak áldozatait.** A két intézményi forma között az a különbség, hogy a krízisközpontban maximum 8 hetet, a titkos menedékházban legfeljebb 6 hónapot tölthetnek az ellátottak.

A családok átmeneti otthonainak fenntartói közt az egyházi és a civil részvétel nagyon

1. ábra: A családok átmeneti otthonának szolgáltatásai

Forrás: Infoszolg

jelentős ([Rubeus 2018](#)). A [Váltó-sáv Alapítvány adatbázisban](#) gyűjti a kapcsolati erőszak áldozatait segítő civil szervezeteket.

A [NANE Egyesület](#) adatai szerint **Magyarországon több, mint 260 ezer olyan nő él, akit párja szexuálisan és/vagy fizikailag bántalmaz.** Ezen esetek elenyésző része jelenik meg a bűnügyi statisztikákban, a látencia nagyon erősen jelen van ([NANE 2015](#)). A családon belüli erőszak jellemzője a közeli kapcsolat és kiszolgáltatottság, amelyből a bántalmazott fél segítség nélkül csak kis eséllyel tud kilépni. A családon belüli erőszak áldozatai főként nők és gyerekek. Az egyesület 2004-ben szakmai protokollt tett közzé a menhelyek felállításának feltételeiről ([NANE 2004](#)).

A titkos menedékházba kerülőket az **Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT)** helyezi el. Megszervezi az áldozatok kimenekítését olyan intézményekbe, ahol segítséget kaphatnak. A titkos menedékházakban kifejezetten az életveszélyből menekülőket helyezik el.

Napjainkban 20 krízisközpont, 8 titkos menedékház, 2 átmeneti szállás működik, 320 férőhellyel összesen ([Család.hu, 2020. március 4.](#)).

Anyaotthonok

A családok átmeneti otthonai befogadják a **válsághelyzetben lévő várandós kismamákat, anyákat is,** ahol a szülő a gyermek jogán kap

ellátást az alábbi feltételekkel: **együtt kell működnie a gyermekvédelmi szakemberrel, be kell tartani a házirendet és a családgondozó által kidolgozott életvezetési tervet.**

Az elmúlt években az anyaoththonokban is **növekszik az igénybevevők száma. Kikerülési lehetőségként a szakemberek előtt kevés lehetőség van. A félutas házakban vagy önkormányzati lakásokban általában nincs hely. Szóba kerülhet egy másik CSÁO vagy rokoni kapcsolat. Albérletet megfizetéséhez stabil munkahelyre van szükség, a tulajdonosok tartanak a kisgyerekes édesanyáktól, mert probléma esetén nehezen kiköltöztethetőek. Sok anya lehetőségeit mérlegelve, kiút híján visszamegy korábbi bántalmazójához** (Rácz, 2016).

Átmeneti szállások

A szexuális célú kizsákmányolás, emberkereskedelem áldozatait az átmeneti szállások fogadják, ami szintén a családok átmeneti otthonához köthető, de speciális ellátási forma. Ezekben a helyeken a rendőrség, a gyermekvédelmi jelzőrendszer, és az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) helyez el embereket. Az ellátási idő három hónap, amely újabb három hónappal meghosszabbítható, amíg szakemberek foglalkoznak az igénybevevőkkel.

Az ENSZ jelentése szerint a magyar szexmunkások száma 15 ezerre tehető (ENSZ,

2013). A emberkereskedelem elleni kormánystratégiához készült tervdokumentum kiemeli, hogy az emberkereskedelem elleni harchoz szükséges az **eszközrendszer fejlesztése**, és elismeri a **munkaerőhiányt** a területen (BM, 2013). A Fehér Gyűrű emberkereskedelem ellenes civil szervezet szerint **az igénybevehető szociális szolgáltatások fejlesztése segítene az áldozatok helyzetének javulásában** (Fehér Gyűrű 2014). A "védett" házak fenntartói közt is sok **az egyházi és civil szervezet**: többek közt a [Lehetőség a családoknak 2005 Alapítvány](#), [Baptista Szeretetszolgálat](#), [Névtelen Utak](#).

Félutas-ház

A félutas-ház a krízisközpontból, titkos menedékházból, illetve a családok átmeneti otthonából kikerült személyeknek biztosít segítséget legfeljebb öt évre. A sikeres kilépés érdekében itt kevésbé szoros felügyelet alatt tanulnak meg a családok saját lábukra állni. A férőhelyhiány azonban itt is jelen van.

A szakemberek tapasztalata azt mutatja, hogy az alacsony jövedelmű családok lakhatási problémáját és a krízis ellátást olyan társadalompolitikai eszközökkel lehetne orvosolni, amelyek lépcsőzetesek, egymásra épülnek és nagyobb volumenűek. Ilyen ellátási formákkal meg lehetne teremteni a normál életbe való visszailleszkedés sikerességét (Rácz, 2016).

Források:

- A helyi közszolgáltatások minőségfejlesztése – Összefoglaló kutatási jelentés [HBH 2018](#)
- Átmeneti ellátások fejlesztési lehetőségei a gyermekvédelem különböző szegmenseiből [Rubeus 2018](#)
- Rácz Linda: A családok átmeneti otthonából kikerülő anyák esélyeinek és lehetőségeinek vizsgálata Miskolci Egyetem Közleményei [2016/1-2.](#)
- Gyermekek átmeneti gondozása KSH: Statisztikai Tükör [2014/11.](#)
- Zombai Tamás: Dilemmák, lehetőségek. Szociális munka a Családok átmeneti otthonaiban [Esély 2014/4.](#)
- Családok átmeneti otthona – TÁMOP 5.4.1.-08/1-2009-0002 projekt szakmai protokollja [NCSSZI 2011](#)

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486